Son bir hafta değişik politik örgütlerin sözlü tarih tekniğiyle kendilerini anlattıkları kitaplara göz gezdirdim; bazı metinleri okudum, bazılarını geçtim. İsimler ve yerler değişiyordu ama anlatılan aynı şeydi. Sözlü tarih temelinde anlatmanın büyük bir israf olduğunu bu kitaplar yeniden gösterdi. İnsan kısa sürede benzer şeyleri okumaktan sıkılıyor. Adam bir olayı anlatmaya başlıyor, diyelim sonraki sayfada ne anlatacağını biliyorsunuz ve doğal olarak da okumuyorsunuz.

Anlatılarda dikkatimi çeken delikanlılık konusu oldu. Bazı kişilerde, özellikle de önder konumunda olanlarda devrimcilikle delikanlılık birlikteydi. Bunu o dönemin toplumunda yaygın olan bir özelliğin devrimci harekete yansıması olarak görebiliriz.

Ne demektir delikanlılık?

Öncelikle atılganlıktır. Polisle, MHP'lilerle çatışmada öne atılmaktır. Hasımlarına karşı –bunlar devrimci bile olsalar- gerektiğinde şiddet kullanabilmektir. Bunun için de çeşitli bahaneler bulunabilir: önce o başladı, mecbur kaldım vb.

İkincisi yüksek sesle konuşmak ve iyi ajitasyon yapabilmektir. Bağırarak anlatırsınız, araya süslü laflar da yerleştirdiniz mi karşınızdaki ikna olmak zorunda kalır. Söylenenlere soğukkanlılıkla baktığınızda laf salatasından başka şey görmezsiniz ama olsun, o dönemin koşullarında bu türün ikna gücü az değildir.

1975-1980 döneminde devrimci hareketin önemli özelliklerinden birisi olan sol içi şiddetin –örgüt içi infazlar dahil- delikanlılıkla bağlantısı kolayca anlaşılabilir.

Delikanlı alemini hapishanede bu insanlarla birlikte kalınca tanıdım diyebilirim. Dışarıdayken devrimci delikanlı tipleri bana yabancı gelirdi.

Cüneyt Arkın'ın yeğenini kaçıran ve fidyeyi alırken yakalanan Recep Güregen ile birkaç ay Isparta hapishanesinde aynı koğuşta kaldım. "Bu alemin sonu yok" derdi ve devrimci olmak istiyordu. İnsan böylesine istekli olunca birkaç konuşma yetiyor. Ardından benimle fazla konuştuğu için başka koğuşa geçirdiler ama o aleme geri dönmeyecekti.

O dönem delikanlılığın kuralları vardı ve bu alemin insanlarının bunlara titizlikle uyması istenirdi. Belma anlatmıştı. Yüzmeyi sever, denize girecek ama bakışlardan rahatsız oluyor. Güzel kadın ne de olsa… Sahilde Dündar Kılıç'a ait olduğunu bildiği bir gazinoya gidip buradan denize girip giremeyeceğini soruyor. "Ayıp ettin" abla diyorlar ve orada yüzüyor. Kimse bakmıyor. Mayolu kadına bakmak delikanlılığa yakışmaz.

Aydın hapishanesinde birlikte kaçmaya teşebbüs ettiğimiz Süleyman hem cezaevi ağası hem de delikanlıydı. Bize "gerçek milliyetçi sizlersiniz, ötekiler yaramaz" derdi.

Devrimci hareket güçlü olduğu için delikanlıların büyük bölümü de sempati duyardı. Rüzgarın yönü değişince delikanlı da değişir, nitekim 12 Eylül'den sonra böyle olacaktı.

Delikanlı devrimciler en geç 1990'lı yılların ortalarında boşluğa düştüler. Delikanlılık temelinde insanları örgütlemek, etkilemek artık mümkün değildi. Kalabalık önünde yüksek sesle ateşli söylev verebilirdiniz ama etkilenen gittikçe azalıyordu. Eskiden etkili sesinize, bıçkın tavrınıza dikkat edilirdi; şimdi söylediklerinize ön plandaydı ama olmayan birikiminizle ne anlatacaktınız ki?

Eskiden olsa ajitatif bir söylemle laf salatası içeriğinde de olsa insanları etkileyebilirdiniz ama artık mümkün değildi.

Bu arkadaşlar boşluğa düştüler ve oradan çıkamadılar.

Geçmişte yaptıklarına yanlış denilemez. Toplumsal bir özellik olarak delikanlılığın prim yaptığı ortamı devrimci amaçlar için kullandılar ve bu ortam sona erince de kendilerini yeniden üretemediler. Nerede iseler, orada kaldılar; kaçınılmaz olarak boşluğa düştüler.

Hayat o yıllarda sona erdi. Aslında 1980'de sona ermişti ama hapishane yılları ve değişik girişimlerle bunu 1990'ların ortasına kadar uzatmak mümkündür. Sonrasında eskinin yöntemleriyle devam etmek artık açık olarak mümkün değildi.

Bu nedenle değer verilen anılar hep o döneme aittir. O dönem bitince hayat kapanmıştır ve aynı anıları tekrarlamaktan ilerisi bulunmamaktadır.

Üzücü bir durumdur. 1980 öncesinde yaptıkları yanlış değildi ama bunun gitmeyeceğini, tükeneceğini görmek de o kadar zor olmasa gerekti.

Ülkede de delikanlılık çoktan bitti, onun değer yargıları da kayboldu.

12 Eylül darbesi sonrasındaki neo liberal düzen içinde değer yargıları değişti ve delikanlılık sona erdi. Böyle olmasaydı bile delikanlılık sona erecekti çünkü insanlar büyüyecek, olgunlaşacak ve ajitatif bir dille ifade edilen laf salatalarından daha az etkilenmeye başlayacaktı. Bu tür boş ajitasyonlara bir süre sonra gülünür oldu, şimdi dikkate bile alınmıyor.

Dünya özellikle 1980-2000 arasında çok değişti. Sosyalizm yıkıldı, kapitalizm yeni bir döneme girdi. Değişik ülkelerdeki devrimci hareketler ya kayboldular ya da kendilerini şu veya bu oranda yeniden ürettiler.

Hayat kendini yeniden üretemeyenlerin yanından geçip gitti.

Bedeni olarak yaşarken hayatın bitmiş olması ne kadar kötü bir duygudur.

Kötü ama maalesef böyle!